

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók

SZAKKÖZLÖNYE.

Megjelen minden hó 1-sején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár: Egész évre . . . . 8 kor. Fél évre . . . . . 4 kor. Negyed évre . . . 2 kor.	Szerkesztik és kiadják: NÉMETH LÁSZLÓ és VÁRADI ZSIGMOND. A lap tartalmáért felelős: NÉMETH LÁSZLÓ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
--	--	---

V. évfolyam.

1903. április 1.

4. szám.

TARTALOM: Böngészés. — A testi nevelésről. Völker József. — Irányeszmék a vakok oktatásában. Schannen Péter. — A kisegítő iskola szervezete: IV. A kisegítő iskola czélja. Frentzel F. után V. Zs. — Szakirodalmi szemle. Wentzel József. — Hazai hírek.

Böngészés.

Csak azokat a gondolatokat szedegetem össze, a miket mások elhullatnak. De ne higgyék azt, hogy ezek az értéktelenebbek, vagy egyáltalán értéktelenek. Legalább előttem nem. Sokkal tisztábbnak látom az egyén gondolkodását az ilyen elhullatott gondolatokból, mintha előttem áll jól megszerkesztett körmondataival, a mikről azonban az első pillanatban látom, hogy pózolásra vannak szánva.

S böngészésért nem is megyek idegen területre, hanem megmaradok a magunk tág s kevésbé kiművelt területén, s ennek a területnek is azon csekély részén, a mit a *Gyógypaedagogiai Szemle* képvisel.

A gondolatokat a *Szemléből* szedegetem fel, s hozzájuk fűzöm reflexioimat, nem körmondatokban, hanem csak úgy, a mint érzem, pongyolán. Lehet, hogy értékteleneknek fogják találni. Ez esetben bocsássák meg azt az unalmat, a mit okoztam.

Vegyük fel mindjárt az első gondolatot. — *th.* azt tapasztalja, hogy a hazai szerzőket nem becsüljük meg eléggé. Szemrehányás, még pedig jogos szemrehányás ez. De talán még sem egészen indokolt. Van nekem egy nagyon kedves festő barátom, a kit a Teremtő tehetséggel áldott meg. És nevével mégis nagyon ritkán találkozunk. Más az ő tehetségével régen hirnevet és vagyonot szerzett volna. De az én barátom nem a gyakorlat embere. Nem viszi vásárra tehetségét, hanem a vevőt magához várja. Büszkeség-e ez vajjon? Ha büszkeség, akkor indokolatlan, mert teszem azt, én is vagyok annyira büszke, hogy a kínálást elvárjam. Ha már pénzt adok valamiért, akkor elvárom, hogy

legalább figyelmeztessenek a portékára. Vajjon a mi szerzőink nem úgy tesznek-e, mint az én festő barátom?

Azt kell hinnem, hogy igen, mert pl. én, a ki pedig szeretem könyvtáramban látni a külföldi munkák mellett a hazaiakat is, eddig a —*th.* által felsorolt munkák megjelenéséről csak úgy szereztem tudomást, hogy valahol olvastam róluk. Felhívást, vagy legalább egy kis figyelmeztetést a szerzők részéről nem kaptam, pedig nem habozom kijelenteni, hogy ennyit én is és a többiek is elvárhatunk. A ki a támogatásra igényt tart, annak nem derogálhat a kérés, annyival kevésbé, mert nemcsak magának, hanem az ügynek tesz vele szolgálatot.

Hát talán —*th.* még sem találta egészen a fején a szeget, midőn a közöny okát a kicsinylésben keresi. A kicsinylés, azt hiszem, közös volt mindkét fél részéről. A szerzők vagy túlbecsülték magukat, azt hívén, hogy a jó bornak nem kell czégér, vagy önmaguk iránt mulasztást követtek el, a midőn nem kérték ki olvasóközönségük támogatását. De lehet, hogy csak én nem kaptam felhívást, s ez esetben persze egész okoskodásom hamis feltevésből indult ki, s teljesen értéktelen.

Menjünk más témára. Feltűnik előttem, hogy a czikkezők állításaik bizonyítására minduntalan a német szerzőkre hivatkoznak. Jó jó, nem mondom én azt, hogy a német szerzőknek nincs igazuk, csak azt szeretném inkább, ha itthon maradnánk, vagy máshol is körülnéznénk. Vajjon a magyar szakemberek között nincs senki, a kinek a nézetét nem lehetne állításaink megerősítésére felhozni? Igazán olyan szegények volnánk!? Készséggel elismerem, hogy a németek fejlett irodalommal rendelkeznek, hogy tanítóik kiváló paedagogusok, de talán a magyar nyelv tanításánál lehetne inkább *Simonyi Zsigmondra*, *Balassa Józsefre*, *Király Pálra* s még többekre hivatkozni, mert hogy a nyelv tanításánál ne lehetne a népiskola, vagy más oktatási intézmény számára irt tankönyvekből üdvös tanulságokat, hasznos útbaigazításokat nyerni, ezt még sem merném állítani. Másként az is kétségtelen, hogy a németből csak általános igazságokat vehetünk át, a mit talán itthon is kaphatunk eleget. Jobban szeretném és több eredményt várnék attól, ha kevésbé ismernék a német irodalmat, s inkább magunk erejéből iparkodnánk nézeteinket s eljárásunkat megállapítani, mert előttem az autodidacta, önállóan gondolkodó egyén mindig értékesebb, mint bármily ügyes másoló.

De hát ebben senki sem láthat veszedelmet. Legyenek a magyar tanítók hálásak, hiszen a legnagyobb részük — majdnem úgy mondhatnók szándékosan — nem vett tudomást magyar munkákról, s legsürgősebb dolgának tekintette Németországba menni — államköltségen vagy a nélkül, — hogy hazajöve magas piedestálról tekinthessen le a magyar szakírókra, s tüntethessen *Hill*, *Vatter*, *Walther* stb. igéivel.

Tüntethet is, mert jobban ismeri a német szerzőket, mint a magyarokat, s jobban ismeri a német intézeteket, mint a hazaiakat. Valójában ismereteit nekik köszönheti. Hát legyen hálás s mutatkozik is hálásnak, a mikor kizárólag németországi siketnémák, vakok és hülyék tanítóinak gyűlésén megjelenik, megerősítvén a jó német bácsikat abban a hiedelemben, hogy a hazai oktatás hű másolása a németnek, s a magyarok hű uszályhordozóik nekik.

No de mint fentebb mondtam, ebben nem látok veszedelmet, mert a magyar nyelv szerencsére nem olyan, a mit a német kaptafára lehetne felhúzni, éppoly kevésbé lehet a magyar szellemet német igába hajtani.

Az előzmények után nem lepett meg tehát, a mikor olvasom a *Szemlében*, hogy a hazai siketnémák oktatásával foglalkozók *Hill* emlékére gyűjtenek. Eleinte azt hittem, — a közlés módja legalább ezt engedte sejteni — hogy itt nálunk akarnak emléket állítani *Hillnek*. De illetékes helyről kaptam a felvilágosítást, hogy a dolog nem így áll. Magyar embernek — hála Isten — ez nem jutott eszébe, hanem bezzeg eszébe jutott a németnek ez a minket „Taubstummen Anstalten im Deutschen Sprachgebiete“ közé számláló gondolat, hogy itt a hűség magyar vazallusok között is gyűjtsék össze a filléreket! Kapitalis gondolat. Vajjon mit beszélhettek azok a magyarok, a kik Németországba mentek tapasztalatokat gyűjteni, hogy ezek a német bácsik hozzánk fordulhattak hasonló kérelemmel? S vajjon küldtek-e gyűjtőívet Francia, Olasz, Angol stb. országokba? Ezt valóban érdemes volna tudni. Én magam erősen kétlem, de ugyanakkor boszant a gondolat, hogy hozzánk mégis küldtek. Micsoda nemzetközi jogon?! *Hill* nagy emberük a németeknek az igaz, de nem nekünk. Mi csak azt vettük át a némettől, a mit a majlandi kongresszus határozott, s csak a kongresszus határozata után. Keresem az okot, a mi a németeket erre a kérelemre indította, s nem találok mást, mint azt, hogy a hazai kartársak odakünn nagyon is kevésre becsülték azt a tudást, a mit itthon szereztek, s nagyon is erősen hangoztatták, hogy teljesen német mintára rendezkedtünk be, s ezért nekik hálával tartozunk.

Azoktól nem tartok e tekintetben, a kik a német nyelv tudása nélkül mentek ki *tapasztalni*. Ezeknek ugyan beszélhetett a német a mit akart, ezek csak azt értették meg, a mit láttak; hanem azok, a kik beszélni is tudtak, vajjon milyen hizelgő jelzővel dícsőítették a nagy férfiakat s a kicsinyeket egyaránt, s minő hozsánnákat zengedezhettek *Hillnek* és a többieknek a nyert tanítások után?!!

Hát őszintén szólva, nekem ez a gyűjtőív-küldés egyáltalán nem tetszik, még kevésbé az a határozat, a mit a magyar Siketn. int. tanárok orsz. egyesületének választmánya hozott, hogy gyűjtenek az emlékre, mert sérelmet látok benne. Óh nem a németek részéről, azok teljes

jóhiszeműséggel jártak el, de a magunk részéről, hogy alkalmat vagy csak bármily távoli okot is szolgáltatunk reá.

Édes magyarom, a ki büszkén vered melledet, hogy az ősi magyar virtus megvan benned, ugyan szállj magadba s gondolkozzál. Gondolkozzál, micsoda nagy tettet vitt végbe *Hill* a magyar siketnéma ügy fejlődése érdekében, hogy téled emlékének tiszteletét *megkövetelik* és te e követelés előtt meghajolsz.

Mert a gyűjtőiv — idegen országból — annak a jele, hogy azt a tiszteletet nem kérik, hanem követelik. Gyűjteni jogosult mindenki, de csak attól, a ki az adományozásra — bár nem törvényszerűleg, csak erkölcsileg — kötelezve van.

Vajjon mi kötelezve volnánk? A német bácsik azt hiszik, s vajjon a magyarok mit gondolnak?

Ezt valóban végeredményében magam is szeretném tudni, de szeretném azt is tudni, hogy a mikor a vácsi intézet monografiáját a kezébe veszi az adakozó magyar siketnéma tanügy munkása, nem pirul-e el, meglátván abban *Simon Antal*, *Schwarczner Antal* vagy *Fekete Károly* jól-rosszu talált képmását?

Talán arra gondolnánk inkább, hogy öt év múlva lesz *Simon Antal* elhalálozásának 100-ik évfordulója? Nem!?

Most látom csak, hogy polemizálok, mintha köztünk ellentét volna, pedig — legalább remélem — nincs.

Az elhullatott gondolatokba én is ejtettem le nehányat. Lesz-e a ki megtalálja, lesz-e a ki felveszi?!

Ha igen . . . , akkor még többször is találkozhatunk.

A testi nevelésről.*)

Az ember isten képére és hasonlatosságára teremtett élő lény, ki cselekvéseiben szabad akarattal rendelkezik, kit a teremtések ura halhatatlan lélekkel ruházott fel, kit a földi életben való boldogulhatás czéljából szellemi képességekkel áldott meg, s a kiből kezdettől fogva megerősíté az igaznak, a vallásosságnak, a szeretetnek magasztos érzelmeit. Ámde e tulajdonságok csak szunnyadó csirájukban lappanganak a gyermek lelkében s ha ez így van, kérdem: van-e mód, van-e eszköz, melylyel a gyermekeket arra a polczra tudjuk emelni, hol a teremtett lények urának, isten hű képmásának állania kell . . . ? Avagy

*) Felolvastatott a siketnémák és vakok kecskeméti intézete tantestületének 1903. február hó 28-án tartott ülésén.

a gyenge csira magától növekednék szemnek tetsző, lelket gyönyörködtető hatalmas koronává? Soha! A fiatal csemete fának is öntözésre, nyésésre, gyengéd gondozásra van szüksége, hogy később örömminket leljük benne. Magára hagyva szabad utat keres koronája, ferdén nő és vad, fanyar gyümölcsöket terem. A természettől kölcsönzött példa, hogy a gyermeknek is szüksége van arra, hogy utat mátasunk neki, hogy szerető gondozással vezessük lépteit, mert magára hagyva pusztá, üres lesz szive, a földi lét pedig csak gyötrelem rá nézve. Látható tehát, hogy vezetnünk kell a gyenge gyermeket, míg csak önállóan gondolkodni és cselekedni nem tud. Hogy pedig ez bekövetkezhessék: nevelnünk kell.

Mit tesz nevelni? Bizonyára a gyermeket helyes és okos eljárásokkal, tettekkel úgy vezetni, hogy testi és lelki erői felébredjenek és a jóra irányuljanak. Tehát a gyermeknevelés körébe tartozik mind az, a mi nemesít és oktat. Minden nevelésben legyen azonban meghatározott rendszer, mert a pusztá véletlenre bízni a nevelés végső célját — fáradozásunk hiába való leend.

Az ember testből és lélekből áll, a nevelésnek tehát e két főtényező kimivelésére kell irányulnia.

Célom a test nevelésének fontosságát fejtegetni.

A testi nevelés feladata a növendékek testi erejét, ügyességét, épségét ápolással, folytonos gyakorlással annyira kifejleszteni, hogy az mint a lélek eszköze, képes legyen azt égi és földi hivatásában szolgálni. A főcél tehát az, hogy a gondjainkra bizott gyermekekből ép, egészséges, erős, kitartó, ügyes testű embereket neveljünk. Mindeme tulajdonok kamatozó tőkét képeznek a szerencsés birtokos tulajdonában, nemcsak azért, mert a külvilággal való küzdelmében, földi céljainak elérésében segítik, hanem azért is, mert a szellemi élet az ilyen testben fejlődhetik ki a legnormálisabban. A test és a lélek annyira összefüggnek egymással, hogy elválaszthatatlanok, mert az elválásnak következménye a halál s így helyes ama következtetés, hogy minél erőteljesebb a test, annál élénkebb benne a lélek. Van ugyan alkalmunk tapasztalni, hogy a gyenge szervezetben is élénk lélek lakozik, de ez csak kivétel; avagy nem volna-e feltételezhető, hogy a lélek eme fürgesége az egészséges testben még fokozódnék? Legtöbbször azonban azt látjuk, hogy a beteges test lelki gyarlóságoknak, rossz hajlamoknak, világgyűlölségnek tanyája.

Ha a testet elhanyagoljuk, ez szellemi életünk fejlődését is akadályozza s ezen elhanyagolás erkölcsi és értelmi sülyedésnek lesz okozója. A hanyag, elpuhult test munkátlanúságra, gyönyörhajhászásra hajlandó, nincs meg benne a nagyobbra való törekvés nemes ösztöne,

értelme nem könnyű felfogású — erőtlen. A testileg ép ember, ha vétkezik, őszintébb és hamarabb téríthető vissza a jó útra, míg ellenben az elcsenevészedett testű ember örömet fetreng a sötét bűnökben s tetteit szépíti, mert jobban fél ezeknek következményétől, mint magától a büntől.

A gyermek nevelése akkor teljes, ha minden tehetségét, testi-lelki erőit harmonikusan műveljük, ha az egész embert képezzük. „Ép testben ép lélek.“ Azon legyünk tehát, hogy az egyoldalú nevelésből származható elkorcsosulásokat gondos testi és szellemi neveléssel megakadályozzuk. Törekedjünk arra, hogy a gyermek teste erős, ép, kitartó, hajlékony legyen és szellemi tehetségei pedig helyesen fejlődjenek. Ezt azonban csak úgy érhetjük el, ha az első perctől fogva féltékenyen óvjuk mindama káros befolyásoktól, melyek testének-lelkének árthatnak és annak helyes irányú fejlődését megakadályozhatnák. Használjuk fel mindamaz eszközöket, melyek a testet erősítik, ügyesítik. Ime, mennyi ok szólal fel a testi nevelés mellett és mégis a siketnéma oktatás terén, a hol a gondjainkra bizott gyermekek könnyen érthető okoknál fogva testileg fejletlenek — a szellemi nevelés a testi nevelés rovására szinte megdöbbentő előnyben részesül, pedig ha más nem, a statisztika, mely szinte kirívóan tárja elénk a siketnémák korai halálózását, gondolkodásra ösztökélhetne bennünket. Mi magunk is bizonyosságot tevő tanúi lehetünk, hogy a szellemi nevelés kedvéért elhanyagolt test fokról-fokra csenevészedik. A középút a leghelyesebb: itt van tehát az ideje, hogy rátérjünk az egyedüli jó útra, mely a test és lélek összhangzó nevelését tűzi ki feladatául.

Hogy a felnőtt ember mindazon intézkedéseket megtegye, melyek a gyermek testét és lelkét fejlesztik, természetes és mesterséges eszközök állanak rendelkezésére.

Természetes eszközei a nevelésnek mindazok, melyek a test fejlődésére nélkülözhetetlenek; ilyenek a levegő, táplálék, kellő mozgás, nyugalom, ruházat és tisztaság.

A lélegzés testünk fejlődésének legfontosabb eszköze, tehát gondosan kell ügyelnünk, hogy a gyermekek állandóan tiszta, egészséges levegőben tartózkodjanak; az emberi test folytonosan képződik, újul, az anyag folytonosan felcserélődik: ez a táplálás. A test élete, növése a helyes táplálástól függ, fontos tehát, hogy a gyermekek szabályos anyageserét elősegítő ételekkel, italokkal táplálkozzanak.

Hogy a test ereje fokozódjék, hogy az szabályos alakját megnyerje, gyakorlásra, mozgásra van szüksége. Hiszen szellemi tehetségeink is csak a gyakori ismétlés következtében élesednek; a test is a sok mozgás következtében lesz rugalmassá. A sok mozgás kifá-

raszítja a testet, pihenésre van szüksége, erre szolgál az alvás. A ruházat pedig megóvjja a testet a külső káros befolyásoktól s így épségét, egészségét megőrzi. A tisztaságra nagy gond fordítandó, mert a külső sokszor a lélek tükre. A tisztaság azonban ne csak a ruházatra terjedjen, hanem az egész testre, a gyermek egész életére, minden foglalkozására, mert csak az ilyen tisztaságnak van valódi bece és haszna, a mennyiben ez nem csak a testnek szép és szabályos fejlődését segíti elő, hanem sok testi bajt és betegséget is elhárít. Összefügg ez a lélek tisztaságával, mert aki külsejében ad valamint magát, az bizonyára lelkileg is tisztaságra törekszik.

A siketnémák, a mikor az iskolába kerülnek, többnyire igen gyengék és fejletlenek. Ennek oka abban keresendő, hogy a siketséget előidéző betegség a szervezet többi részére is káros befolyást gyakorolt, maga a siketség pedig a rendes szellemi fejlődésnek teljesen útját vágta s itt mindjárt kitetszik, hogy iskolánknak fokozottabb mértékben kell a helyes és czélszerű testi nevelésre törekednie. A siketnéma iskola, amennyiben nincs internátussal összekötve, csak kis mértékben veszi és veheti igénybe a természetes nevelési eszközöket s így főleg a test mesterséges nevelésére van utalva. Iskoláinkban e szempontból leginkább arra kell nagy gondot fordítani, hogy a gyermekeket ügyesítsük, hogy a anyag testtartásról, lomha járásról leszoktassuk, szóval hogy idomítsuk.

Az ügyesség a testnek az a tulajdonsága, mely nélfogva a lehető leggyorsabban és könnyebben képes végrehajtani a lélek intentióit és elhatározását, az ügyesség tehát abban áll, hogy a test, mint a lélek szolgálja, annak rendelkezésére áll és akaratát könnyen és czélszerűen végrehajtja.

Arra kell továbbá törekednünk, hogy növendékeinket kiragadjuk a tespedésből, a nembánomságból, hogy tudjanak a viszonyokhoz, az általános nagy társadalom szokásaihoz alkalmazkodni. Viselkedésük, minden arczkifejezésük legyen az értelem szüleménye. A tanár saját példájával törekedjék arra, hogy a növendékek szüntelenül ügyeljenek önmagukra, ne engedjék át magukat a test ösztöneinek, melyeknek annyira rabjai a fogyatékos érzékűek, hanem mutassanak a legkisebb kortól önuralmat. Az unalom a lélek és test elpuhulásának nagymestere: gondosan ügyeljünk, hogy növendékeink éberek legyenek, hogy soha tétlenül a levegőbe ne bámuljanak; követeljük meg a gyermekektől a külső simaságot, a finom viselkedést, biztos jelül annak, hogy a lélek uralkodik a testben.

A test ügyesítésére és idomítására a legfontosabb és a legpraktikusabb eszköz a *testgyakorlás*.

A testgyakorlásnak két főfaja van: a játék és a torna. A *játék* önkéntes, szabad elhatározásból folyó, a *torna* vezényszóval járó rendszeres testgyakorlás.

A torna ismét két részre oszlik, úgymint rendgyakorlatokra (katonai és szabadgyakorlatokra) és szergyakorlatokra.

Mind a két, illetőleg mind a három testgyakorlási ágnek intenzív módon való művelése a siketnémák iskoláiban felette kívánatos.

Lássuk a testgyakorlás hasznát egyenkint.

Mig az érzékeküknél véleményem szerint nem valami nagy fontossággal bírnak a rendgyakorlatok, addig a siketnémáknál nagy haszonnal értékesíthetők. Ha czélszerűen és okosan vezetnek s ha hiven ragaszkodunk ama methodikai tételhez, *hogy minden óra legyen egyszersmind nyelvtanulási óra*, akkor a torna óra ezen részében rendkívül sok olyan kifejezést tanulhat a gyermek, melynek ismerete és alkalmazni tudása rá nézve felette fontos. Hogy csak néhányat említssek: Állj! Álljatok! Vigyázz! Igazodj! Egyenesen áll! Húzd ki magad! Jobbra nézz! Balra fordulj! Emeld a lábadat! Hátra arcz! stb. Hasonlóképen a rendgyakorlatoknál előfordulnak pl. a következő kifejezések: Karlökés előre, hátra! Kezeket a mellre föl! Guggolás! stb. Mindeme kifejezések játszói, fürge gyermekei a beszédnek s kítűnő szolgálatot tesznek abból a szempontból, hogy a siketnémák kiragadtassanak a csak leíró beszéd álmos levegőjéből! E kifejezések mozzanatokát jelenítenek meg és a siketnéma beszédjét, ha öntudatosakká válnak, élénkitik.

Test- és léleknevelési szempontból az a hasznuk a rend-, illetőleg szabadgyakorlatoknak, hogy a lomha, lusta és álomszuszék siketnémát kirázza a lethargiából és megtanítja az egyenes testtartásra, a csoszogó helyett a rendes járásra, gyorsítja az anyagcserét, az egész testet fokozottabb tevékenységre izgatja és a gyermeket rendre, engedelmesre szoktatja.

A teljes szigorúsággal keresztülvitt pontos rendgyakorlat, mely minden legkisebb hibát is észrevesz, vasmarokkal kényszeríti a gyermeket, hogy szelleme felébredjen, hogy lelke minden szálával összpontosítsa figyelmét. A rendgyakorlatok alatt nincs, aki komolyságát csak egy percze is elveszítene. Az élet telve van küzdelemmel, élesíteni kell az elmét s a siketnémáknál főleg a kart, hogy teljes munkabírással és lelki egyensúlylyal bírják el a nehéz harcot!

De iskoláknak nem csak ez a czélja! Ha komoly az élet, van annak derűs, mosolygós napjai is, a búskomorságra hajló siketnéma lelkébe örömet is kell csepegtetni. A tanítás alatt, bármily mester is legyen valaki, tekintettel az úgy a növendékekre, mint a tanárra nézve nehéz és fárasztó munkára, ez ritkán sikerül. Erre a legalkal-

masabb a *játék*. Ha fárasztó is az élet útja, ha jó kedvvel küzdünk, hamarabb győzzük le az elénk tornyosuló akadályokat. A játék alatt hadd csapongjon a gyermek jókedve féktelenül; én a magam részéről, míg az egymás megbántásában nem nyilatkozik, nem szabok neki határt, hanem figyelek. Megfigyelem a játéknak a növendékekre gyakorló hatását úgy testi, mint lelki szempontból. És az eredmény lélekemelő . . . .

A játék jótékony hatással van a test kifejlődésére és megizmosítására, elősegíti úgy a tüdő munkásságát, mint a gyors vérkeringést, kipirositja az arcot és csillogóvá teszi a szemet. De nemcsak az izmokra jó hatású a játék, hanem akkor, mikor a kezét ügyesíti, a derekat hajlékonyná teszi, ugyanakkor a gyermekben felébreszti a figyelmet, szaporítja erejét, növeli a bátorságát, kitartását s előmozdítja lélekjelenetét.

A játék megerősíti a testet, ügyessé teszi és így alkalmassá lesz a lélek akarátának gyors és biztos végrehajtására. A játék a közvetlenség erejével hat a gyermek kedélyére s minden kényszerítés nélkül sarkalja arra, hogy a játékban első legyen a többiek között és hogy minden elébe tornyosuló akadályt legyőzzön. A nagy, a felnőtt ember életének előre vetített képe. Törekedjünk arra, hogy gyermekeink játékaikban soha se lássák maguk előtt a szigorú tanárt, hanem inkább úgy tüntessük fel, hogy mi is örülünk az ő apró bohóságaiknak s megfigyelve őket, dicsérjük meg a játékban tanúsított ügyességüket és leleményüket. Vigyázzunk arra, hogy a gyermekekre soha se erőszakoljunk valami játékot. Hanem ha már többet ismernek, engedjünk az ő spontán elhatározásuknak, mert a jókedv a játéknak való teljes odaengedése által fokozódik.

Magától értetődik, hogy a siketnémáknak olyan játékot, mely versekkel, mondásokkal van összekötve, nem lehet játszani. Ha megkísérlenők, a játék nem lenne egyéb, mint szellem nélküli valami, hiábavaló kinlódás és a játszás célját szem előtt tévesztett dolog. S főleg e szempontból igen hasznos szolgálatot teljesítené az, a ki a siketnémák részére alkalmas játékokat összegyűjtené és közrebocsájtaná.

A játék és a testgyakorlás többi ágai azonban véleményem szerint csak akkor oldják meg a reájuk háramló feladatot, ha minden órában karöltve fordulnak elő. Legyen az óra első részében rendgyakorlat, a másik $\frac{1}{2}$ órát engedjük át a gyermekeknek. Szólanom kellene még a testgyakorlat helyzetéről tantervünkben. Erről nem szólhatok teljes elismeréssel. Iskoláink élete a tanterv és az órarendek merev uralmában nem egészen egészséges rendszert követ. Akkor, mikor a heti órák, a kézügyességi gyakorlatokat bizonyos joggal szintén

szellemi foglalkozásnak tekintve, 30—40-et tesznek ki, mondom, akkor, szembeállítva e kiméletlen számokkal a heti 2 torna-órát, a testnevelés szempontjából feltétlenül silány eredményre kell jutnunk. Iskolánknak nem az a célja, hogy a szülei házból kikerült siketnémát tovább sanyargassa, — hanem figyelembe véve a siketnéma jövőendő élet-hivatását, mely őt majdnem kizárólagosan az ipari pályára utalja, — arra kell törekednie, hogy szellemének erősítése mellett izmosítsa egyszersmind karját, mellét, egész testét. De ez csak akkor lehetséges, ha a tornából, játékból álló testgyakorlatot az őt megillető helyre juttatjuk.

Nem heti 2 órát, de 5—6-ot kell a rendszeres testgyakorlásnak kijelölni s akkor hiszem, hogy a siketnémákból, kik amúgy 7-ik évüktől — beleszámítva az iskolai és inasi éveket — 13—14 oly éven át, mikor a testnek a legnagyobb szüksége van a gondos, körültekintő ápolásra, edzésre, — mindig meggörnyedve az igát huzzák: erősebb, egészségesebb emberek leendenek s kevesebb lesz a 25—40. évben elpusztuló siketnémák száma.

A józan belátás azt kívánja, hogy az üvegházi növény magva ne vettessék szét, jégeső járta kopár talajba, — mert ha ki is kel, beteg lesz a csirázás első perczétől és rövidesen elpusztul, — hanem igenis, vessük védett, termékeny talajba, ápoljuk, erősítsük és fejlesszük s ha elég erős, akkor helyezzük a kert többi virágai közé a szabadba. A siketnémát is ápoljuk, erősítsük s csak azután bocsássuk sorompóba — a küzdők közé.

Völker József.

Irányeszmék a vakok oktatásában.

A „Gyógypaedagogiai Szemle“ folyó évi 3-ik számában fenti czim alatt *Herodek Károly* hosszabb cikket közöl, melynek célja a vakok oktatásügyének előbbrevitele, annak szélesebb és a jelenleginél helyesebb alpra való fektetése.

Ama cikket, mint bármely mást is, amely a vakok ügyével foglalkozik, örömmel kezdtem olvasni. Öröömöt azonban csakhamar szomorúság váltotta fel, mert e cikkben oly állítások és eszmék foglaltatnak, melyek szó nélkül hagyva, hazánk e nemű oktatásügyében elért eredmények értékét — bár hiszem, nem rosszakarattal — nagyban csökkentenék. Ép ezért engedtessek meg, hogy ügyünk érdekében néhány szóval reflektálhassak *Herodek* cikkére.

A cikk bevezető soraiban azt mondja, hogy egy intézetünkben járt hivatalnok azon kérdésére: „Ugyebár, e tanszerek mind külföldi találmányok és gyártmányok?!“ a kalauz igenlő választ adott. *Herodek*

a válaszba belenyugszik. Én nem. A kalauz tévedett, mert tanszertárunk oly gazdagon van hazai találmánnyal és gyártmánnyal felszerelve, mint talán egyetlen egy európai intézet sem. És ezt nem sovínismusból mondom, hanem hivatkozom e dologban a nálunk járt külföldi szaktekintélyekre, melyenek: *Ruprecht* a müncheni, *Anagnos M.* a bostoni intézetek igazgatói s mások. Avagy ott van a *boroszlói* nemzetközi congressus 1902-ik évi jelentése, a melyben — dicsekvés nélkül legyen mondva — hazai találmányaink első helyen említettnek.

Hogy múzeumunkban külföldi gyártmányok vannak, az természetes. Hiszen minden múzeumban oly tárgyakat is őriznek, melyek valamikor régen használatban voltak, újabban azonban jobbakkal cseréltettek fel. Minthogy pedig hazai oktatásügyünknek még csak 77 éves multja van, azért a 100—120 év előtti taneszközök nem lehetnek hazaiak.

Sajnos, de való tény, hogy író- és számológépeinket külföldről szerzi be intézetünk, de e tekintetben nem érheti jogos vád sem a vakok tanárait, sem hazai iparosainkat, mert hogy csak egy példát említsek: egyik kartársam által javított (a szó valódi értelmében) Braille-féle írógépet *már* a külföldön is használják, nálunk azonban *még* nem; pedig iparos is akadt, a ki olcsóbban előállítaná, mint a külföldi. Mi ennek oka? Nem kutatom, nem való e cikk keretébe. Bizom a jövőben!

Herodek fejtegetésének folyamán arra a következtetésre jut, hogy a földrajz, természetrajz, valamint az írás, olvasás nem helyesen, illetőleg nem kielégítő módon tanítatik és ezzel kapcsolatban oly *eszméket* sorol föl, melyeket a gyakorlatba átvinni képtelenség. Azt mondja: „Hiányoznak a földrajzi oktatáshoz megyés térképeink.“ Tényleg hiányoznak s cikkkiró szerint szükségesek. Ezen véleményt én nem osztom s azt hiszem, a szakemberek legnagyobb része sem. Gondoljuk csak el, hogyha mi, mint látók — és ezt hangsúlyozni kívánom — valaha 72 részből álló térképről tanultuk volna például hazánk földrajzát, vajjon minő tudással hagytuk volna oda iskolánkat?! Bizonyára olyan lenne az, mint egy építőkoczkákból összerakott ház, mely a legkisebb érintésre összeomlik. A vakok földrajzi tudása pedig még ennél is kevesebb lenne. Ne megyés térképet kívánjunk tehát, hanem az egy falitérkép mellett annyi kézitérképet, a hány növendékünk van s azok a kézitérképek az egész országot foglalják magukban. Ilynemű — s csakis ilynemű — kézitérképek készítésének eszméjével már hónapok óta foglalkoznak kartársaink s valóban csodálkoznom kell, hogy *Herodeknek* mindezekről nincs tudomása. Hogy a külföldi intézetek mennyire vannak térkép dolgában, arra nézve megjegyzésként kívánom említeni, hogy 23 külföldi intézetben jártam, de sehol

sem mutattak megys térképet, még tartományit sem igen; pedig ezek iránt is érdeklődtem.

A természetrajz *Herodek* szerint akkor tanittatik helyesen, hogyha domborképeket adunk a vak kezébe, mert azok „viszonylagosan azt a hatást gyakorolják a vakra, a mit a szin az épérzéküre gyakorol.“ Hogy ügyünkkel kevésbé foglalkozók is beláthassák *Herodek* fenti eszméjének tarthatatlanságát, legyen szabad azt egy példával illusztrálnom. Ez az eszme épen olyan, mintha egy siketnémákkal foglalkozó azt mondaná, hogy ő, nem tudom miféle ördögös szerszámmal, zenészekké képezi ki növendékeit. Az „ördögös szerszámok“ alatt a vakoknál a domború képek értendők.

A domború képekről már nálamnál hivatottabb paedagogusok is mondtak elvető itéletet. Az okok minden tanító előtt ismeretesek s azért azok felsorolásával ezúttal nem foglalkozom s csak arra utalok, hogy ha már a látók iskoláiban nincs helyök a domború képeknek, vajjon nálunk egyáltalán szóba jöhetnek-e? Bizonyára *nem*. Ha csak azt nem akarjuk, hogy növendékeinket éveken át kinozzuk „*sok semmiért*.“ Helyettök adjunk kitömött állatokat, vagy jól utánzott állatmintákat növendékeink kezébe. A háziállatokat pedig mutassuk be nekik természetben. Ha pedig nem áll hatalmunkban valamely állatot fent említett módon, hiányos tanszertárunk miatt, érzékeltetni, akkor ne tanítsuk azt.

A vakok „irva-olvasás“ tanítását illetőleg is új eszmével lép föl *Herodek*, mely fono-mimika néven a népiskolában széltében-hosszában sikerrel alkalmaztatik. A czikkből kiérzik, hogy a látók iskoláiban elért eredmények buzditották és egyben félre is vezették a czikkirót akkor, a mikor ezen módszernek nálunk akar — meghonosítás czéljából — propagandát csinálni.

A vakok tanításánál is azt az elvet valljuk: *minél egyszerűbb módon* ismertessünk meg valamit. Nagyot vétenénk, ha a fono-mimikát, a mely a látásra van alapitva, a vakokra alkalmaznók, mert az által a „*minél gyötrőbb módon*“—féle elv érvényesülne. Vegyünk egy példát:

Herodek a helyett, hogy a kellő fokozatok betartása mellett egyszerűen áttérne a betűalak ismertetésére, pl. az „o“-ra, a mint az nálunk mostanában történik, előbb még valamely tárgy alakját kívánja növendékével domborképben érzékeltetni, pl. „olló“-t. Világos, hogy eljárása hosszabb. De gyötrőbb is, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az oktatás kezdőfokán vagyunk, tehát többé-kevésbé petyhüdtkezű tanítványról van szó, a kinél örülhetünk, ha az az ellypsis alakot tudja felfogni, nem hogy esetleg még összetettebb domborkép tárgyát ki tudja találni. De kérдем: mire valók a domborképek tanításunk bármely fokán? Nem helyesebb-e az ollót, almát vagy bármi más

tárgyat inkább természetben bemutatni, mint képből? Azt hiszem, ebben *Herodek* is igazat fog nekem adni. Az az esetleges ellenvetés pedig, hogy hát ha nem mutathatjuk meg a természetben? — nem állhat meg, mert olyanra nem tanítom növendékeimet mindaddig, míg érzékeltetni valóm van. Pedig van nagyon sok.

Midőn soraim befejezése előtt azon reményemnek adok kifejezést, hogy sikerült *Herodeket* meggyőzőm említett eszméinek helytelen voltáról, cikkének azon részével akarok még röviden foglalkozni, melyben jelzi, hogy nincsenek könyveink vakok számára. Teljesen egyetértek velem, mert tény, hogy külföldön már ezer számban van Braille-féle könyv, míg nálunk alig akad egy-kettő. Eszméjét tehát, mely már évek óta foglalkoztat bennünket s melynek már propagandát is csináltunk, — igaz, hogy eredmény nélkül, — szívből üdvözlöm s hiszem, hogy ha *egyesült erővel* fogunk e tekintetben a társadalom meghódításához, törekvésünk nem lesz eredménytelen. Bizzunk a jövőben!

Budapest, 1903. márczius havában.

Schannen Péter.

A kisegítő iskola szervezete.

IV. A kisegítő iskola célja.

Minthogy a kisegítő iskola iskolát jelent, tehát ugyanazon cél után törekszik, mint az iskola. Azon fáradozik, hogy a szellemileg szegény gyermekeket erkölcsös és vallásos emberekké nevelje; jellembeli szilárdságra tanítsa szorgalomra és rendszeretetre szoktassa és a lehetőség szerint a gyakorlati életre előkészítse és kenyérkeresetképpessé tegye. Ez iskola növendékéből a társadalom hasznavehető tagjának kell válni, ki embertársaival közösen munkálkodik és ne váljék a családnak vagy községnek, a melyhez tartozik, nyűgév. A kisegítő iskola ennek folytán nagyjában oly gyakorlati hivatásra fogja növendékeit előkészíteni, melyek inkább mechanikai ügyességet igényelnek. A szellemileg gyenge egyén valami különösen produktív sohasem lesz, habár néha bámulatos ügyességet szerezhet bizonyos munkák másolásában. Valamely összetett munkának egyes ágait megtanulja elvégezni, de e munka-ágak közötti szerves összefüggésből nem ért semmit. Nem szabad tehát oly munkakörrel megbízni, mely gyors elhatározást és önálló cselekvést tételez fel.

A népiskola a fent megjelölt célon felül még arra is törekszik, hogy növendékeiben érdeklődést keltsen az általános társadalmi eszmék iránt és őket korunk modern kérdéseinek felfogására és megítélésére előkészítse. E cél kitűzését a kisegítő iskola növendékeinek mi-

nősége természetesen nem engedi meg. Ha a kiségitő iskola közvetlen szemlélet útján egynehány tanulságot nyújtott növendékeinek a helyes élet fogalmáról és az abban való okvetlen szükséges tényleges részvételtől: akkor többet tett, mint a mennyit remélhattünk. Nevelő hatásunkat e tekintetből főképp arra kell irányítanunk, hogy a növendék a társadalomban megtalálja a maga helyét és ott érvényesüljön. Ezért különösen hangsúlyozzuk, hogy a kiségitő iskola főképp nevelő intézeti jellegét szembetűnőleg őrizze meg. Intenzív nevelői beavatkozással kell a gyengétehetségűnek gyengélábon álló jellembeli tulajdonait erősíteni, hogy ne legyenek a pillanatnyi hatások hatalmában és ne cselekedjenek ezek hatása alatt. Tanítás és nevelés által úgy vezetendők, hogy erkölcsileg mindinkább erősödjenek és szilárd erkölcsi alapot nyerjenek. Ennek elérhetése végett a kiségitő iskola minden egyes növendéke külön tanulmány tárgyát kell hogy képezze és testi, valamint lelki állapotához képest kezelendő. E célból a gyermek családi körülményeit alaposan ki kell kutatni. Az iskolának a házzal folytonos érintkezésben kell állania. Ez a növendékeknek a szülei házban való gyakori meglátogatása, szülői konferenciák, iskolai ünnepélyek által érhető el. Az érintkezésnek ily módon való létesítése kiszámíthatatlan gyógyító hatást gyakorol a házi nevelésre.

Egy tekintetben azonban a kiségitő iskola célja messze túlszárnyalja a rendes iskoláét. A kiségitő iskola feladata nem szűnik meg a növendéknek abból való elbocsátásával. „Vajjon normális-e a kiségitő iskolát végigjárt tanuló? Igen sokszor megmarad benne valami abból, a mi őt a normális gyermektől megkülönbözteti. Mindenesetre kevésbé képzett a rendes tehetségű gyermeknél. Rendszerint gyenge testalkatú és rendellenesen fejlett, sokszor szüleitől teljesen elhagyatott. Szabad szárnyaira bocsátható-e abban a feltevésben, hogy az élet útvesztőjében nem fog megtántorodni? Semmiesetre. Az utcza hatalmába fogja keríteni; a veszélyes kamaszkorban könnyen megtántorodik, ha a műhelybe vagy a gyárba megy. Szabad, hogy az iskola magára hagyja? Bizonyynal nem. A kiségitő iskolát elhagyott tanuló ezután is vezetésre szorul. Tanonczéveinek egész tartalma alatt éreznie kell a vezető kéz hatalmát; az iskolától ugyanannyira támogatandó, mint annak előtte, mikor még növendéke volt.“ A kiségitő iskolának tehát a reája bizott növendéken az iskoláztatás idején túl is folytatnia kell a mentés munkáját. Célja tehát sokkal messzebbre terjedő az éperzékűek iskoláénál. A kiségitő iskola oly szocialis feladatok megoldásán fáradozik, a mely feladatokat, illetve követelményeket más iskola iránt egyáltalában nem is támasztanak.

Budapest, 1903. márczius hó.

Frentzel F. után V. Zs.

Szakirodalmi Szemle.

„Organ“ 1903. 2. szám. A „Szemle“ 1901. 6. számában ismerttük M. Schneidernek (Braunschweig) „Tervszerű elméleti oktatás, vagy szabad szemléleti oktatás“ című cikkét; felsoroltuk erre vonatkozó nézeteit. Most az „Organ“ 2. számában Schneider ismét visszatér e tárgyra és pedig a magyarországi siketnéma-intézetek tantervével kapcsolatban. „Egy szó a magyarországi siketnéma-intézetek tantervéhez“ cím alatt hivatkozik régebbi fejtegetéseire, összehasonlít azokból vett egyes idézeteket a mi tantervünkben foglaltakkal és abbéli örömeinek ad kifejezést, hogy akadt egy ország, mely egész siketnéma-oktatását az ő általa hirdetett elvekre alapítja. Nem akarja ezzel azt mondani, hogy utána indultunk; nincs tudomása arról, hogy nálunk valaki olvasta volna cikkeit: de elégtételül szolgál, hogy a mi tantervünk szerkesztőjének nézetei találkoznak az ő nézeteivel s reméli, hogy saját honfitársai is be fogják látni ez „új irány“ helyességét.)*

Blätter f. Taubstummenbildung 1903. 3—5. számok. „Szőkéséges-e a gyengetehetségűek kiválasztása és külön osztályokban való összegyűjtése után még a normális tehetségűeket is külön-külön csoportosítani vagy nem?“ Cüppers (Trier.)

A cikkhező szerint: 1. A normális tehetségűeket még külön csoportosítani nem szükséges. 2. A Rajna-tartomány 8 intézete közül egy-egy (Huttrop és Neuwied) a többiekől kiválasztott gyengetehetségű katolikus, illetve protestáns gyermekeket fogadja be. A normális tehetségűeket, ha tehetség szerint nem, de más szempontok szerint igen is szükséges osztályozni. Vannak, a kik 3—6-ik életévükben siketültek meg s beszédmaradvánnyal bírnak, mások annyira hallanak még, hogy ennek segítségével tanulhatják meg a beszédet; az ilyeneket (a nem valódi siketnémákat) a többiektől elkülönítve kellene oktatni. 3. A nem valódi siketnémák az összeseknek körülbelül 25%-át teszik. 4. Az elkülönítés alapja nem a hallás foka, sem a megsiketülés ideje, hanem inkább az legyen, hogy az illető gyermek mennyire tudja használni az élő nyelvet, a mi legfeljebb az első év végén ítélhető meg. A felvételnél tehát különbséget még nem kell tenni s az első évben a többiekkel együtt lehet oktatni. Minthogy továbbá ezek az egész kontingensnek (csak a normális képességűeket véve számításba) $\frac{1}{4}$ részét teszik, egy-egy intézet a kérdést nem oldhatja meg, — ha csak nem akkora, mint a *ratibori* (279 növendékkel) — 4—5 intézetből kell őket összegyűjteni, hogy minden évben egy-egy kellő népességű osztály alakuljon. 5. A szerző tervet mutat be, hogyan lehetne e kérdést a Rajna-tartományban megoldani.

Budapest, 1903. márczius hó.

Wentzel József.

*) Lapunk ezen rovatának vezetője folytatólagosan *Roboz József*, a siketnémák temesvári intézete tantestületének értekezletén felolvasott és az *Organ*-ban megjelent cikkét ismerteti. Mi azonban, nem helyeselve szerzőnek azon eljárását, hogy a teljesen még ki nem próbált tantervünk elleni támadásait, — annélkül, hogy a siketnémák tanítására vonatkozó nézeteit elsősorban a hazai szakférfiakkal közölte volna — a külföldre vitte: e cikkel nem foglalkozunk. (Szerk.)

H A Z A I   H I R E K .

Személyi hírek. *Borbély Sándor*, a *siketnémák váczai* intézetének igazgatója és szaktanácsi előadó márczius hó folyamán kítüntetésének megköszönése végett Ő-Felsége előtt kihallgatáson volt. — *Mlinkó Istvánt*, a *siketnémák egri* intézetének igazgatóját a tűzoltók egri egyesülete parancsnokául választotta. — *Pápay Mária*, a *siketnémák váczai* intézetének kézimunka-tanítónője és *Höbler Rezső*, a *siketnémák temesvári* intézetének tanára, a vallás- és közoktatásügyi minisztertől súlyos betegségük gyógyítása végett három havi szabadságot kaptak. — *Deschenszky Ferencz*, a *siketnémák váczai* intézetében működő kartársunk — mint örömmel értesültünk — súlyos betegségéből felgyógyult.

A vakokat foglalkoztató szegedi műhely megnyitása.

A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület áldozatkészsége lehetővé tette, hogy a *siketnémák és vakok szegedi* intézetének vakokat foglalkoztató kosár- és székfonó műhelyét márczius hó 8-án megnyissák. A megnyitás szép ünnepélyvel történt. Jelen voltak: *Kállay Albert* főispán, *dr. Tóth Pál* h. polgármester és még sokan a város előkelősége közül. A műhely felszerelését a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület adta, a mely mintegy 1000 koronába került. S hogy minden tekintetben kifogástalan, elég bizonyítéka az, hogy azt az egyesület budapesti műhelyének iparos-mestere, *Teiger Károly* eszközölte. A gyámolító egyesület fizeti az iparos-mestert is, s ezenkívül a vakok segélyezésére évenként 500 korona segélyt ad. A műhely iparos-mestere *Donbroviczky Árpád*, a vakok budapesti intézetének volt növendéke.

A jolsvai intézet fejlődése. A *siketnémák jolsvai* intézetének igazgatósága a jövő 1903—94. iskolai év I-ső osztályába 15 növendék felvételére hirdetett pályázatot. Ez a körülmény fényes bizonytsága annak, hogy az intézet — bár a növendékek ellátási költségei fedezésének tekintetében teljesen a nagyközönségre van utalva — természetes fejlődés tekintetében nem fog elmaradni az újabban alakult többi intézettől, s hogy megfeszített munkával bárhol is előteremthetők a növendékek eltartásának szükségletei.

Hitoktatói megbízatás. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a *siketnémák váczai m. kir.* intézetében a rk. vallású növendékek hittanra való oktatásával *Kontur László*, *siketnémák* oktatására képesített váczai egyházmegyei áldozárt bizta meg.

Gyógypaedagogiai Szemle I, II, III, IV. évf. 32 kor. helyett
20 kor. kapható a kiadóhivatalban.